

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2014 թ. գիտական և գիտակազմակերպչական գործունեության հիմնական արդյունքների մասին

1. Հրատարակվել է «Հայոց պատմություն» ակադեմիական բազմահատորյակի երկրորդ հատորի երկրորդ գիրքը, որն ընդգրկում է Միջին դարերի՝ IX դարի կեսից մինչև XVII դարի կեսն ընկած շրջափուլը: Այն ներառում է Բագրատունիների թագավորության, Հայաստանի նկատմամբ Բյուզանդիայի քաղաքականության, թուրք-սելջուկյան, ապա նաև մոնղոլական տիրապետության, Ջաքարյանների իշխանությունների և իշխանական նոր տների, Կիլիկիայի հայկական պետության, XVI-XVII դարերի ազատագրական պայքարի, հայկական գաղթօջախների, տվյալ ժամանակահատվածի սոցիալ-տնտեսական ու մշակութային պատմության և այլ հիմնահարցեր: Գիրքը շարադրված է հայկական և օտար՝ հարուստ աղբյուրագիտական նյութի ու առկա գիտական գրականության համակողմանի օգտագործմամբ:

Պետականության զարգացման փուլերը Հայաստանում (հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.)» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ա.Մելքոնյան) հետազոտվել են 1915 թ. հունիսի 2/15-ին երիտթուրքական դատարանի վճռով կախաղանի միջոցով մահվան դատապարտված Սոցիալ դեմոկրատ հնչակյան կուսակցության նշանավոր գործիչ Փարամազի (Մաթևոս Սարգսյան) և նրա զինակիցների կյանքն ու գործունեությունը:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն շրջանում: Հայկական հարց:» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ.Խաչատրյան) հայեցակարգային մակարդակով ուսումնասիրվել են Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրներն ու պատմաիրավական հիմնավորումները: Փորձ է կատարվում պատմական փաստերը համադրելով միջազգային իրավական նորմերի ու սկզբունքների հետ՝ վեր հանել Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրներն ու նախանշել դրանց հաղթահարման պատմաիրավական հիմքերն ու հնարավորությունները, Հայոց ցեղասպանության գործով Միջազգային դատարան դիմելու հիմքերն ու հնարավորությունները:

Առաջին անգամ հայ պատմագրության մեջ հետազոտվել է Հայրենական մեծ պատերազմին (1941-1945 թթ.) Ջավախքի (հիմնականում՝ Ախալքալաքի շրջանի) հայության Հայրենական մեծ պատերազմի մասնակցության հիմնահարցը: Հատկապես մեծ ուշադրություն է դարձվել պատերազմում Խորհրդային Միության հերոսի կոչման արժանացած, Փառքի շքանշանի երեք աստիճաններով պարգևատրված և գեներալի ու ծովակալի կոչման արժանացած ջավախահայերի կատարած սխրանքների, ինչպես նաև թիկունքի աշխատավորների հերոսական աշխատանքի վերհանմանը:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Շահնագարյան) հրատարակվել է XI դ. երկրորդ կեսի բյուզանդական նշանավոր պատմիչ Միքայել Ատտալիատեսի «Պատմության» ամբողջական թարգմանությունը: Այդ երկը XI դ. երկրորդ կեսի ոչ միայն բյուզանդական կայսրության, այլև հարևան երկրների ու սելջուկյան արշավանքների ու նվաճումների ուսումնասիրության բյուզանդական սկզբնաղբյուրներից է՝ գրված իրադարձությունների ականատեսի ու ականջալուրի կողմից:

Հետազոտվել են XIX դարի 80-ական թթ. հայ ազատագրական պայքարի նվիրյալ Մկրտիչ Փորթուգալյանի կյանքի, հասարակական-քաղաքական գործունեության և նրա հոգեզավակ, հայ քաղաքական մամուլի առաջնեկ «Արմենիա» պարբերականի անփոխարինելի դերակատարությունը ազգային-ազատագրական գաղափարախոսության մշակման ու այն ժողովրդի սեփականությունը դարձնելու գործում:

Հետազոտվել է XIX դարի ֆրանսիական հայագիտության մեջ Հայոց հին և վաղմիջնադարյան պատմության, պատմական աշխարհագրության, մշակութային և քաղաքակրթական, պատմափիլիսոփայական ու պատմակրոնական ոլորտները ներառող հիմնահարցերի ուսումնասիրության կարևոր նշանակությունը հայ պատմագրության և աղբյուրագիտության բնագավառում:

2. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները:

«Պետականության զարգացման փուլերը Հայաստանում (հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.)» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ա.Մելքոնյան) հրատարակվել են.

- պ.գ.թ. Ե.Մարգարյանի «Միհրականությունը հին աշխարհի քաղաքական և կրոնահոգևոր համակարգում. Կոմագենե, Ծոփք, Հայաստան, Հռոմ» աշխատությունը, որում առաջին անգամ հայրենական պատմագրության մեջ քննության է առնված Կոմագենե երկրի քաղաքական պատմությունը: Կոմագենեի Երվանդականների պայքարը երկրի անկախության և մշակութային ինքնության համար լուսաբանվում է ոչ թե հռոմեական իմպերիալիզմի դիրքերից, այլ հենց այդ երկրի, Հայաստանի և տարածաշրջանի այլ հելլենիստական երկրների շահերի տեսանկյունից: Առաջին անգամ շրջանառության մեջ է առնվել արևելահելլենիստական և հռոմեական քաղաքակրթական «նոմոսներ» հասկացությունները. իսկ Կոմագենե երկրի պատմությունն առաջին անգամ դիտարկվել է իբրև Մերձեփրատյան սահմանային շփման գոտու համատեքստում:

Ցույց է տրվել այն երկար ու բարդ ճանապարհը, որն անցել է միհրականությունը: Հատկանշական է Հայաստանի և Կոմագենեի հատուկ դերը միհրականության կրոնական ուսմունքի կայացման գործում:

- Աբրահամ եպիսկոպոս Մկրտչյանի «Սյունյաց մետրոպոլիտական աթոռը Օրբելյանների իշխանության ժամանակաշրջանում» աշխատությունը, որում աղբյուրագիտական և պատմագիտական լայն հենքի վրա ներկայացվում է Սյունյաց աթոռի պատմության՝ Օրբելյան հոգևոր գործիչների ժամանակաշրջանը: Օրբելյանների գործունեությունը Սյունիքում հանդիսանում է Հայ եկեղեցու և, ընդհանրապես, հայոց պատմության լուսավոր՝ ջերից մեկը:

- պ.գ.թ. Ա.Ակոպովի «Տայք. վարչաժողովրդագրական պատկերը XVI դարից XIX դարի I երեսնամյակը» մենագրությունը, որը նվիրված է Մեծ Հայքի XIV աշխարհ Տայքին: Գրքում ներկայացվում է Կարսի, Ախալցխայի և Էրզրումի նահանգների մինջև տարրալուծված Տայքի վարչատարածքային բաժանումները, բնակավայրերի տեղագրությունն ու տեղաբաշխումը, էթնոժողովրդագրական տեղաշարժերը և այլ հիմնահարցեր: Աշխատության մեջ հատուկ ուշադրություն է դարձվել Տայքի հայության շրջանում քաղկեդոնականության տարածման շարժառիթներին և ընթացքին:

- պ.գ.թ. Ռ.Գասպարյանի «Հողվածների և հրապարակումների ժողովածուն», որը հեղինակի՝ Կիլիկիայի հայության պատմության վերաբերող գիտական հողվածների ընտրանին է, որում լուսաբանվում է կիլիկիահայության XIX վերջի և XX դարի սկզբի ողբերգական պատմությունը: Ուսումնասիրվել են Աբդուլ Համիդ II-ի, երիտթուրքական կառավարության ու նրանց քաղաքական գործելակերպի ժառանգորդ Մ. Քեմալի հայաջինջ քաղաքականությունը: Ներկայացված են Կիլիկիայի սոցիալ-տնտեսական կյանքը, ազգային կուսակցությունների գործունեությունը, 1909 թ. կոտորածները, 1915–1916 թթ. Մեծ եղեռնը, 1918–1921 թթ. իրադարձությունները:

Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվել կիլիկիահայության մղած ինքնապաշտպանական մարտերին, հերոսական մաքառումներին:

- պ.գ.դ., պրոֆ. Վ.Թունյանի «Пристрастие Азербайджана к истории Армении: мифы и реалии» աշխատությունը, որտեղ քննադատաբար բացահայտվում է աղբյուրաբանական պատմաբանների՝ հայ ժողովրդի և Հայաստանի պատմությանը վերաբերող Աղբյուրաբանի իշխող վարչակարգի մոտեցումներն արտահայտող էթնոկրատական առասպելները: Ուշադրություն է դարձվել, ինչպես պատմական փաստերի աղավաղմանը և կեղծարարությանը, այնպես էլ՝ նշված առասպելների միջոցով աղբյուրաբանական հանրային գիտակցությունն ուղղորդելու միտումների վրա: Այս իմաստով հատկապես կարևորվել են այն ձևավորվող առասպելներն և պատմական իրողությունները, որոնք հնարավորություն են տալիս յուրաքանչյուրին պատկերացում կազմել

աղբբեջանական պատմաբանների կողմից հայ ժողովրդի պատմության խեղաթյուրման և այդ ուղղությամբ աղբբեջանական պատմաբանների քարոզչական որոնումների վերաբերյալ:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն շրջանում: Հայկական հարց:» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ.Խաչատրյան) հրատարակվել են.

- պ.գ.դ. Ա. Հակոբյանի «ՀՄԽՀ 1921 թ. ներքաղաքական կյանքի պատմության հիմնահարցերը հայ պատմագրության մեջ» մենագրությունը, որում պատմագիտական քննության է առնված Խորհրդային Հայաստանի 1921 թ. ներքաղաքական կյանքի պատմության առանցքային հարցերի լայն շրջանակ՝ Փետրվարյան ապստամբության, գանգեզուրյան իրադարձությունների, «ռազմական կոմունիզմից» ՆԷՊ-ի անցման, պետական շինարարության, ՀՄԽՀ անկախության, քաղաքական կուսակցությունների վերացման և համանման այլ հարցեր:

Քննական ու վերլուծական մոտեցմամբ, պատմագիտության ժամանակակից պահանջներին համապատասխան ներկայացված են երեք խումբ՝ խորհրդային, հետխորհրդային և սփյուռքահայ պատմագիր ու հուշագիր հեղինակների մոտեցումները, տեսակետներն ու դիրքորոշումները արծարծվող հարցերի վերաբերյալ: Արժևորված ու գնահատված են դրանք: Միաժամանակ բացահայտված ու քննադատված են դրանցում տեղ գտած թերություններն ու բացթողումները:

- «Անգլիական օգնության կոմիտեի (Անգլկոմ) գործունեությունը Հայաստանում 1920-ական թվականներին» փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածուն (կազմող և առաջաբանի հեղինակ՝ պ.գ.թ. Սուրեն Ավետիսյան), որում լուսաբանվում են Անգլիական օգնության կոմիտեի իրականացրած մարդասիրական և որբախնամ գործունեությունը, կոմիտեի և խորհրդային իշխանությունների հարաբերությունները նաև Ամերկոմի և Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերության հետ համագործակցությունն ու փոխհարաբերությունները:

- Պ.գ.թ. Վ. Ղարախանյանի «ԽՍՀՄ պետական գործիչների հարաբերությունները Գալուստ Կյուլպենկյանի հետ» աշխատությունը: Այն նվիրված է ԽՍՀՄ պետական գործիչների և Գալուստ Կյուլպենկյանի միջև 1920-ական թթ. վերջերին և 1930-ական թթ. սկզբներին տեղի ունեցած հարաբերությունների, այդ պետության հետ Գ. Կյուլպենկյանի տնտեսական գործակցության և վեջինիս կողմից ԽՍՀՄ արվեստի որոշ գործերի գնման խնդիրների ներկայացմանն ու լուսաբանմանը:

- Պ.գ.դ. Կ.Հարությունյանի «Участие сынов армянского народа в Курской битве (5 июля-23 августа 1943 г.)» մենագրությունը: Առաջին անգամ ռուսերենով առանձին գրքով լուսաբանվում է Խորհրդային միության Հայրենական մեծ պատերազմի Կուրսկի ճակատամարտին հայ ռազմիկների մասնակցությունը: ՌԴ ՊՆԿԱ-ի նորահայտ արխիվային փաստաթղթերի հիման բացահայտվել է հայ ռազմիկների դերը պատմական ճակատամարտում, համառոտակի ցույց են տրված նրանց հերոսական սխրանքները պատերազմի առաջին փուլում տարբեր ռազմաճակատներում, մինչև Կուրսկի ճակատամարտը, այնպես է; Կուրսկի ճակատամարտում:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Շահնազարյան) հրատարակվել է պ.գ.դ. Մ.Կարապետյանի «Участие армян в Первой мировой войне (1914-1918 гг.)» գիրքը, որում առաջին անգամ լուսաբանվում են հայկական հասարակական-քաղաքական շրջանակների դիրքորոշումներն Առաջին համաշխարհային պատերազմում, ինչպես նաև հայերի մասնակցությունը պատերազմին: Գրքում հրատարակված են հայ ռազմիկների, զինվորականների գործունեությունը լուսաբանող փաստաթղթեր և նյութեր ու պատերազմին մասնակից հայ զինվորականների բացառիկ լուսանկարներ:

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտը հրատարակել է նաև հետևյալ ժողովածուները.

- «Հայոց պատմության հարցեր» խորագրով գիտական հոդվածների ժողովածուի հերթական՝ 14-րդ հատորը, որում զետեղված աշխատությունները լույս են սփռում Հայոց պատմության առանձին հիմնահարցերի վրա: Ժողովածուում զետեղված են նաև ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի ֆինանսական օժանդակությամբ տեղի ունեցած ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի երիտասարդ գիտաշխատողների 34-րդ նստաշրջան (4-7 հուլիսի, 2013 թ.) զեկուցումները: Նստաշրջանը նվիրված էր Պատմության ինստիտուտի հիմնադրման 70-ամյակին:
- «Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածուն, որում ընդգրկված են 2013 թ. նոյեմբերի 1-3-ը Երևանում և Ծաղկաձորում ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի Երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի կազմակերպած պատմաբան-արևելագետ Արամ Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված «Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ» երիտասարդական միջազգային գիտաժողովի ցեկուցումները:
- «Հայկական տպագրությունը դարերի միջով» հոդվածների ժողովածուն, որում ընդգրկված են 2012 թ. դեկտեմբերի 25-ին՝ Երևանում և 2013 թ. հունվարի 13-14-ին՝ Աղվերանում ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի կազմակերպած «Հայ տպագրությունը դարերի միջով» գիտաժողովում ընթերցված զեկուցումները:

3. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները:

«Խորհրդային Հայաստանի և ԼՂԻՄ-ի տարածքային-սահմանային կորուստները 1920-1930-ական թթ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ. Խաչատրյան) հրատարակվել է երկու հոդված և մեկ քարտեզ:

Կ.Խաչատրյանի և Գ.Բաղայանի համահեղինակությամբ հոդվածում ցույց է տրվում, թե 1920 թ. դեկտեմբերի 2-ի Երևանի հայ-ռուսական համաձայնագրով, որ տարածքներն էին մտնելու ՀՍԽՀ կազմի մեջ: Հիմնավորված է, որ համաձայնագրով Խորհրդային Հայաստանի տարածքը կազմելու էր 43 հազ. քառ. կմ, իսկ արդեն 1921 թ. տարածքային կորուստներից հետո՝ 1922 թ. սկզբին, 32-33 հազ. քառ. կմ էր:

Հ.Սուքիասյանի հոդվածում քննարկվում են 1920-1921 թթ. Լոռու Չեզոք գոտու պատկանելության վերաբերյալ հայ-վրացական տարածքային վեճի լուծման տարբերակները և այդ գործընթացում ՀՍԽՀ արտաքին գործերի ժողկոմատի գործունեությունը:

4. Կիրառական մշակումներ /չկան/

5. Ինստիտուտի կողմից 2014 թ. հրապարակումների ցանկը

Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր

1. Ալեքսանյան Հ.Ս., Հայկական համայնքները խորհրդային հանրապետություններում 1917-1941 թթ., Եր., «Տիր» հրատ., 2014, 221 էջ (2-րդ հրատ.):
2. Անգլիական օգնության կոմիտեի (Անգլկոմ) գործունեությունը Հայաստանում 1920-ական թվականներին (Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու) / Կազմ.՝ Ս.Ռ. Ավետիսյան), Եր., Պատմության ինստիտուտ, 2014, 216 էջ:
3. Դումիկյան Ա.Վ., Հայոց հին և վաղմիջնադարյան պատմության հիմնահարցերը XIX դ. ֆրանսիական պատմագրության մեջ, Եր., Պատմ. Ինստ., 2014, էջ 236:
4. Հակոբյան Ա.Ս., ՀՍԽՀ 1921 թ. ներքաղաքական կյանքի պատմության հիմնահարցերը հայ պատմագրության մեջ, Եր., «Հայկարի» ՍՊԸ, 2014, 260 էջ:
5. Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ (Արամ Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված միջազգ. գիտ. նյութ. ժողովածու), Եր., Պատմ. ինստ., 2014, 137 էջ:
6. Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., Պատմ. ինստ., 2014, 153 էջ:
7. Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, 800 էջ + 24 էջ ներդիր:
8. Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N15, Եր., Պատմության ինստիտուտ, 2014, 245 էջ:
9. Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), N1-14 (1997-2013 թթ.): Մատենագիտություն // Կազմող և առաջաբանի հեղինակ՝ Հ.Կ. Սուքիասյան/, Եր., Պատմ. ինստ., 2014, 44 էջ:
10. Հարությունյան Կ.Ա., Ջավախքահայերի մասնակցությունը Հայրենական մեծ պատերազմին (1941-1945 թթ.), Եր., Պատմ. ինստ., 2014, 283 էջ + 52 նկ., 1 քարտ.:
11. Ղազարեան Հ., Կեսարիոյ նախճիրները (էջեր օրագրես), Եր., Պատմության ինստիտուտ, 2014, 178 էջ + 68 նկ.: /նաև՝ անգլերեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն, թուրքերեն/
12. Ղարիբջանյան Ստ.Գ., Կենսամատենագիտություն, Եր., Լուսակն, 2014, 91 էջ:
13. Մարգարյան Ե.Հ., Միհրականությունը Հին աշխարհի քաղաքական և կրոնահոգևոր համակարգում. Կոմագենե, Հայաստան, Ծովք, Հռոմ, Եր., Պատմ. ինստ., 2014, էջ 277:
14. Մարության Ա.Ց., Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրներն ու պատմաիրավական հիմնավորումները, Եր., Պատմ. ինստ., 2014, 332 էջ:
15. Մարության Ա.Ց., Հայոց ցեղասպանության գործով միջազգային դատարան դիմելու հիմքերն ու հնարավորությունները», Եր., «Տիր» հրատ., 2014, 216 էջ :
16. Պետրոսյան Վլ., Հնչակյան քան նահատակները, Եր., Հեղինակային հրատ., 620 էջ:
17. Պետրոսյան Վլ., Հայաստան. 1918 թվական, Եր., Մուսալեռ, 315 էջ (2-րդ հրատ.):
18. Պետրոսյան Վլ., Սովետական Ռուսաստանի Ժողովրդատի «Թուրքահայաստանի մասին դեկրետը», Եր., «Նոյյան տապան», 2014, 54 էջ:
19. Մարգարյան Ա.Թ., «Արմենիա» պարբերականը ազատագրական գաղափարախոսության ակունքներում, Եր., «Անտարես» հրատ., 2014, 679 էջ:
20. Օտար աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին, 17, Բյուզանդական աղբյուրներ, Զ, Միքայել Ատտալիատես «Պատմություն» (թարգմ. բնագրից, ծանոթագր.՝ Հ.Ս. Բարթիկյանի), Եր., Պատմ. ինստ., 2014, **326 էջ**:
21. Арутюнян К.А., Участие сынов армянского народа в Курской битве (5 июля-23 августа 1943 г.), Ер., изд. “Зангак”, 2014, 176 с. + 16 с илл..
22. Карапетян М.Л., Участие армян в Первой мировой войне (1914-1918 гг.), Ер., Гитутюн, 2014, 129 с.+8 с. илл..
23. Петросян В., Декрет Совета народных комиссаров Советской России. О Турецкой Армении, Ер., Ноян тапан, 64 с..

24. Петросян В., Андраник Озаян и Степан Шаумян. Полководец и комиссар (1918 г.), Ер., Ноян тапан, 64 с..

25. Петросян В., Антон Кочинян. Жизнь и деятельность, Ер., Эдит принт, 2014, 278 с..

Դասագրքեր, ուսումնական ձեռնակներ

1. Գինոյան Ն.Լ., Հայերն Օսմանյան կայսրության առևտրատնտեսական, վարչական, գիտակրթական և մշակութային կյանքում (19-րդ դարի երկրորդ կես-20-րդ դարի սկիզբ), ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, ԵՊՀ Արևելագիտության ֆակուլտետի թյուրքագիտության ամբիոն, Եր., Հայրապետ հրատ., 2014, 47 էջ:

2. Հայոց պատմություն: Դասագիրք հանրակրթական հիմնական դպրոցի 7-րդ դասարանի համար (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Ա. Մելքոնյան, Է. Դանիելյան, Գ. Հարությունյան, Հ. Մուրադյան), Եր., «Զանգակ» հրատ., 2014, էջ 176:

3. Հայոց պատմություն: Դասագիրք հիմնական դպրոցի 9-րդ դասարանի համար (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Է. Գևորգյան, Կ. Խաչատրյան, Ա. Վիրաբյան), Եր., «Զանգակ» հրատ., 2014, էջ 192:

4. Հայոց պատմություն, ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքեր, 10-րդ դասարան, դասագիրք ավագ դպրոցի համար (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Ա. Մելքոնյան, Հ. Ավետիսյան, Ա. Մովսիսյան, Պ. Հովհաննիսյան, Է. Դանիելյան, Վ. Բարխուդարյան, Գ. Հարությունյան, Պ. Չոբանյան), Եր., «Զանգակ» հրատ., 2014, 240 էջ:

5. Հայոց պատմություն, ավագ դպրոցի 10-րդ դասարանի հումանիտար հոսքի դասագիրք (խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան, Ա. Նազարյան, հեղ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Մովսիսյան, Է. Դանիելյան), Եր., «Զանգակ» հրատ., 2014, 250 էջ:

6. Հայոց պատմություն (Նորագույն շրջան): Դասագիրք հանրակրթական 9-րդ դասարանի համար (խմբ.՝ Վլ. Բարխուդարյան, հեղ.՝ Վլ. Բարխուդարյան, Ա. Հակոբյան, Հ. Հարությունյան, Վլ. Ղազախեցյան, Է. Մինասյան, Է. Մելքոնյան), Եր., «Մանմար», 2014, 192 էջ:

7. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Ուսանողի ուղեցույց և կրթական ծրագրերի տեղեկագիրք «Միջազգային հարաբերություններ» մասնագիտության բակալավրի և մագիստրոսի առկա ուսուցման համար, Երևանի «Գլաձոր» համալսարան, Միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետ, Եր., «Անահիտ Ղազարյան» հրատ., 2014, 93 էջ:

8. Հովսեփյան Մ.Վ., Արևմտահայ մամուլի պատմություն (1832-1915 թթ.), Դասախոսություններ, Եր., «ԵՊՀ» հրատ., 90 էջ:

9. Սուքիասյան Հ.Կ., Խորհրդային Հայաստանի դիվանագիտական կապերը 1920-1922 թթ.: Դասախոսությունների նյութեր, Եր., «Տիր» հրատ., 2014, 64 էջ:

10. Гамбарян А.В., История Армении, Ер., изд. «НАН РА Институте истории», 2014, 287 с..

Ժողովածու և մենագրություն, որոնք լույս են տեսել 2014 թ., բայց թվագրված են 2013 թ. և դուրս են մնացել 2013 թ. հաշվետվությունից:

1. Ակոպով Ա.Ա., Տայք. վարչաժողովրդագրական պատկերը XVI դարից XIX դարի I երեսնամյակը, Եր., Պատմ. ինստ., 2013, 213 էջ:

2. Գասպարյան Ռ.Հ., Հողվածների և հրապարակումների ժողովածու, Եր., Պատմ. ինստ., 2013, 344 էջ:

3. Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 14, Եր., Պատմ. ինստ., 2013, 286 էջ:

4. Ղարախանյան Վ.Մ., ԽՍՀՄ պետական գործիչների հարաբերությունները Գալուստ Կյուլպենկյանի հետ, Եր., «Տիր» հրատ., 2013, 88 էջ:

5. Մկրտչյան Ա., Սյունյաց մետրոպոլիտական աթոռը Օրբելյանների իշխանության ժամանակաշրջանում, Եր., Պատմ. ինստ., 2013, 164 էջ:

6. Тунян В.Г., Пристрастие Азербайджана к истории Армении: мифы и реалии, Ер., Инст. Ист., 2013, 266 с..

Հոդվածներ

1. Աբրահամյան Հ., Արցախի հասարակական-քաղաքական կյանքը և հայոց եկեղեցին (1855-1876 թթ.), Եր., «Պատմություն և մշակույթ», 2014, էջ 40-51:
2. Աբրահամյան Հ., 1905-1906 թթ. Գանձակի նահանգում հայ-թաթարական ընդհարումների հարցերի շուրջ, Եր., «Կրթությունը և գիտությունը Արցախում», 3-4, 2014, էջ 55-65:
3. Ամիջանյան Հ., Հոդատիրության կարգը Լոռիում (XIX դ. երկրորդ կես), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2014, էջ 135-147:
4. Ամիրջանյան Հ., Վրացի իշխան Բարաթովների պայքարը Հաղպատի վանքի հողատարածքների համար XIX դ., Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 73-85:
5. Այվազյան Ս., Հայերենի որոշ հնչյունափոխությունների ժամանակաշրջանի ճշգրտման հնարավորությունը Վանի սեպագիր (ուրարտական) արձանագրությունների միջոցով, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2014, էջ 208-213:
6. Ավազյան Ք.Ռ., Հոդապահպանության և «անհայրենիք» հայապահպանության գաղափարների դրսևորումը ԱՄՆ-ի հայ համայնքում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2014, էջ 41-57:
7. Ավազյան Ք.Ռ., Հոդապահպանության դրսևորումը ԱՄՆ-ի հայ համայնքում պատմական տարբեր շրջափուլերում, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 68-71:
8. Ավազյան Ք.Ռ., Մերնդափոխության հեռանկարները սփյուռքում Հայաստանի և տարածաշրջանի ռազմավարական շահերի համատեքստում, «Հայ էթնիկությունը սեփական և այլազգի միջավայրում. խնդիրներ, հետազոտական փորձ և հեռանկարներ» գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 7-12:
9. Ավազյան Ք.Ռ., «Առաջին աշխարհամարտը և հայ ժողովուրդը (պատմություն և արդիական խնդիրներ)» միջազգային գիտաժողովը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2014, էջ 283-286:
10. Ավազյան Ք.Ռ., Եգիպտոս, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 680-683:
11. Բախչինյան Ա.Հ., Թոմաս Կիրիսգրաբեր, Գեղագիտական ռազմիկներ. Տիգրան Միքայելյանը և հայ պարողների հզորությունը, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, N2, էջ 337-341 /գրախոսական/:
12. Բախչինեան Ա.Հ., Հայաստանի Հանրապետություն և Չեխոսլովակիա (1918-1920 թթ.). Երկու նորանկախ հանրապետությունների առաջին կապերը, Պեյրութ, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», 2014, թիվ 34, էջ 205-214:
13. Բարխուդարյան Վլ.Բ., Միջնադարյան վարդապետարանները և ազգային ինքնությունը», Եր., «Բանբեր Մատենադարանի», N21, 2014, էջ 55-76:
14. Բարխուդարյան Վլ.Բ., Կրթություն, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 430-435:
15. Բարխուդարյան Վլ.Բ., Բնական գիտություններ, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 470-473:
16. Բարխուդարյան Վլ.Բ., Ղրիմ, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 695-698:

17. Գրիգորյան Գ.Ս., Հայաստանի անկախության վերականգնումը և ամրապնդումը Բագրատունիների օրոք (IX դ. Երկրորդ կես-X դ. Առաջին երեսնամյակ), Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 5-25:
18. Գրիգորյան Գ.Ս., Տարոնի իշխանությունը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 103-114:
19. Գևորգյան Ջ.Հ., Հարավֆրանսիական քաղաքների վաճառականների առևտրական գործունեությունը Կիլիկյան Հայաստանում (XIII-XIV դդ.), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, N1, էջ 78-85:
20. Գևորգյան Ջ.Հ., Չափի ու կշռի միավորները Կիլիկյան Հայաստանի միջազգային առևտրային հարաբերություններում (13-14դդ.), Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ (Ս. Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված երիտասարդական միջազգ. գիտ. զեկ. ժող.), Եր., 2014, էջ 94-103:
21. Գևորգյան Ս.Հ., Հակոբ Պարոնյանի «Ազգային Ջոջեր»-ի գրապատմական արժեքը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», 2014, N1, էջ 82-100:
22. Դանիելյան Է.Լ., Հայաստանի և այլ երկրների պատմության թուրք-ադրբեջանական կեղծարարությունների քննադատությունը, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 84-88:
23. Դանիելյան Է.Լ., Անանիա Շիրակացու տիեզերագիտական և բնափիլիսոփայական հայացքները, «Աստղագիտական ժառանգությունն ազգային մշակույթում», պատմա-աստղագիտական գիտաժողով՝ նվիրված Անանիա Շիրակացու ծննդյան 1400-ամյակին, Հայկական աստղագիտական ընկերության XI տարեկան համաժողով, 25-26 սեպտեմբերի 2012թ., Բյուրականի աստղադիտարան, Եր. 2014, էջ 76-86:
24. Դանիելյան Է.Լ., Անանիա Շիրակացու բնափիլիսոփայական հայեցակարգը և հոգևոր աշխարհայացքը, Եր., «ԴԱԸ 21», N6, էջ 89-106:
25. Դանիելյան Է.Լ., Արցախի պատմահոգևոր նշանակությունը ազգային պատմության մեջ, Եր., «Գիտության աշխարհում», N3, 2014, էջ 16-22:
26. Դանիելյան Է.Լ., Շուշիի տեղը հայ տպագրական գործի պատմության մեջ, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 86-92:
27. Դանիելյան Է.Լ., Գարեգին Նժդեհի խորհրդածությունները հայրենասիրության մասին, Եր., «Գլոբուս», N2, 2014, էջ 28-34:
28. Դանիելյան Է.Լ., Հայոց պետականության հոգևոր ակունքները, Եր., «Գլոբուս», N11-12, 2014, էջ 67-71:
29. Դումիկյան Ա.Վ., Արարատ լեռան մասին աստվածաշնչյան հաղորդման արաբական մեկնությունների քննարկումը XIX դ. ֆրանսիական և արդի հայագիտական հետազոտություններում, Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ (Ս. Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված երիտասարդական միջազգ. գիտ. զեկ. ժող.), Եր., 2014, էջ 12-24:
30. Երանյան Գ., Հայկական սկզբնաղբյուրներում «քուրդ» և «մար» էթնոնիմների նույնության հարցի շուրջ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 58-72:
31. Երանոսյան Ն.Ս., Եգիպտոսի «Ալ-Մուկատտամ» օրաթերթի հրապարակումները հայերի կոտորածների մասին (1889-1896 թթ.), Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ (Ս. Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված երիտասարդական միջազգ. գիտ. զեկ. ժող.), Եր., 2014, էջ 123-138:
32. Թինոյան Դ.Ֆ., Հայ աշխարհիկ իշխանությունը Կիլիկիայում ջալալիների շարժման վերելքի շրջանում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, 1, էջ 86-94 :

33. Թինոյան Դ.Ֆ., Հայ իշխանական տները և նրանց մնացորդները 15-րդ դարի վերջին քառորդին, 16-րդ դարի առաջին քառորդին, Եր., «Կանթեդ», N4, 2014, էջ 122-132:
34. Թինոյան Դ.Ֆ., Հովհաննես Անթեպցի Կիլիկիո կաթողիկոսի նախքան հովվապետ օծվելու **գործունեության** որոշ դրվագների մասին, Կրոնագիտության և եկեղեցաբանության խնդիրները Հայաստանում, Գիտաժողովի զեկուցումներ, Եր., 2014, էջ 74-82:
35. Թինոյան Դ.Ֆ., Հայկական պետական կազմավորումները Կիլիկիայում (XIV դ. վերջին քառորդ-XV դ. առաջին քառորդ), Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 393-401:
36. Խաչատրյան Կ.Հ., ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի աշխատանքները 2009-2013 թթ. Հայկական հարցի և Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրության ասպարեզում, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N1, 2014, էջ 214-217:
37. Խաչատրյան Կ.Հ., Հայաստանի Երկրորդ (Խորհրդային) Հանրապետության պատմության հիմնահարցերի ուսումնասիրության արդի վիճակը, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 101-105:
38. **Խաչատրյան Կ.Հ., ԼՂԻՄ-ի կազմավորումը և նրա տարածքային կորուստները, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 136-153:**
39. Խառատյան Ա.Ա., Առաջաբան, Պ. Թերզեան. «Արեւ»-ի արաբերէն ամսօրեայ յաւելուածը, Կահիրե, 2014, էջ 9-15:
40. Խառատյան Ա.Ա., Զմյուռնահայ մամուլի տպարանները, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 56-61:
41. Խառատյան Ա.Ա., «Հայ գրականություն» (1911-1914 թթ.), «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2014, էջ 204-216:
42. Խառատյան Ա., «Արևելյան մամուլ» թերթը (1919-1922), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2014, էջ 80-95:
43. Խառատյան Ա.Ա., Կենսագրական ակնարկ, Ստեփան Ղարիբջանյան, Կենսամատենագիտություն, Եր., 2014, էջ 3-6:
44. Խառատյան Ա.Ա., Զմյուռնիա, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 703-709:
45. Խառատյան Ա.Ա., Կոստանդնուպոլիս, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 709-722:
46. **Խառատյան Ա., «Մասիս» գրական շաբաթաթերթը (1900-1908), Եր., «Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ», N2, 2014, էջ 136-143:**
47. Խաչատրյան Վ., Լեհաստան և Արևմտյան Ուկրաինա, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 698-703:
48. Խուղիյան Գ.Ս., Նոր մարտահրավերների անատոմիան, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N1, 2014, էջ 3-10:
49. Խուղիյան Գ.Ս., Պատմության գաղափարը Յոհան Դրոյզենից մինչև Ռոբին Քոլինգվուդ, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N2, 2014, էջ 12-34:
50. Խուղիյան Գ.Ս., Օբյեկտիվիստական պատմաճանաչողության փակուղայնությունը, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N2, 2014, էջ 3-11:
51. Խուղիյան Գ.Ս., Եվրասիական քառսի նախաշեմերը, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N3, 2014, էջ 3-8:
52. **Խուղիյան Գ.Ս., Առերեսումների տարին, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N4, 2014, էջ 3-7:**
53. Խուղիյան Գ.Ս., Պատմության գաղափարը Յոհան Դրոյզենից մինչև Ռոբին Քոլինգվուդ, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N4, 2014, էջ 8-25:

54. Կարապետյան Ա.Հ., Հայ մտքի և ոգու ազնվության վկայականը ... , Եր., «Գիտության աշխարհում», N 1, 2014, էջ 20-27:
55. Կարապետյան Ա.Հ., Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովը, Եր., «Գիտության աշխարհում», N4, 2014, էջ 24-27:
56. Կարապետյան Ա.Հ., Մեծ պետությունների քննադատությունը «Արմենիա»-ի էջերում (1894-1895 թ.թ.), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2014, էջ 101-107:
57. Կարապետյան Ա.Հ., Սարգսյան Ս. «Արմենիա» պարբերականը ազատագրական գաղափարախոսության ակունքներում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, N2, էջ 345-348 /գրախոսական/:
58. Կարապետյան Ա.Հ., Ազգային խնդիրների արձարծումը «Արմենիայի» էջերում (XX դ. սկիզբ), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2014, էջ 101-107:
59. Կարապետյան Ա.Հ., Խրիմյան հայրիկի ջանքերը հայ-քրդական համագործակցություն ստեղծելու ուղղությամբ, «Քրիստոնյա Հայաստան», հունիս Ա, թիվ 11, 2014, էջ 4-8:
60. Կարապետյան Մ.Լ., Փաստաթղթեր Առաջին աշխարհամարտի տարիներին գեներալ Անդրանիկ Օզանյանի Հավաքական զորաջոկատի կազմավորման մասին, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2014, էջ 307-321:
61. Կարապետյան Մ.Լ., Հայերի մասնակցությունը Առաջին համաշխարհային պատերազմին (1914-1918 թթ.), Եր., «Հայկական բանակ», N3-4, 2014, էջ 210-225:
62. Կոստանդյան Է.Ա., Հայոց պետականությունը և հայ եկեղեցին՝ ազգային գաղափարախոսության հենասյուներ, Եր., «Գիտության աշխարհում», N 4, 2014, էջ 16-23:
63. Կոստանդյան Է.Ա., Մաղաքիա Օրմանյանի բանախոսությունները, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N2, 2014, էջ 52-78:
64. Կոստանդյան Է.Ա., Արևմտյան Հայաստանի առաջին տպարանը, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 71-85:
65. Հակոբյան Ա.Մ., Ռուսաստանի ու Հայաստանի խորհրդայնացման գործընթացների և միակուսակցական վարչակարգի հաստատման պատմական մի քանի զուգահեռներ, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2014, էջ 48-69:
66. Հակոբյան Ա.Մ., Գ. Նժդեհը և Սյունիքի ինքնիշխան պետականության խնդիրը (1920-1921 թթ.), Եր., «Բանբեր», Հայաստանի պետ. տնտեսագիտ. համալս., թիվ 4 (36), 2014, էջ 48-70:
67. Հայրապետյան Կ.Պ., 1918 թ. հոկտեմբերի 1-ի մի օրյա մարդահամարը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., «Պատմություն և մշակույթ», 2014, էջ 76-88:
68. Հարությունյան Կ.Ա., Карапетян М.Л., Участие армян в Первой мировой войне (1914-1918 гг.), Եր., Гитутюн, 2014, 129 с.+8 с. ил., Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2014, էջ 354-357 /գրախոսական/:
69. Հարությունյան Հ.Մ., Նոր Բայազետի (Սևան) գավառի բնակչությունը 1921-1930 թթ., Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2014, էջ 96-108:
70. Հարությունյան Մ.Գ., Պետրոս Շանշյանի բարենորոգչական գործունեությունը (համառոտ ակնարկ), Եր., «Կրթությունը և Գիտությունը Արցախում», N1-2, 2014, էջ 155-161:
71. Հովհաննիսյան Գ.Հ., Հայկական հարցը 1912-1920 թթ. և հնչակյան կուսակցությունը, Բեյրութ, «Արարատ» Բացառիկ, էջ 77-86:
72. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Հայերի ցեղասպանության համար Թուրքիայի պատասխանատվության և միջազգային հանրության պարտավորությունների կատարման հիմնախնդիրներն ըստ Յու. Բարսեղովի գիտական ժառանգության, Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին ընդառաջ: Իրավաբանների համահայկական երկրորդ համաժողովի նյութեր. 05-06.07.2013, Եր., 2014, էջ 97-111:
73. Հովսեփյան Մ.Վ., Սեբաստիայի «Հողդար» շաբաթաթերթը (1910-1914 թթ.), Վիեննա-Երևան, «Հանդես ամսօրեայ», թիվ 1-12, 2014, էջ 97-134:

74. Հովսեփյան Մ.Վ., Կրթական հիմնախնդիրները Իզմիրի «Աշխատանք» պարբերականի էջերում (1910-1914 թթ.)» («Բուհերի ակադեմիական ազատությունների և մրցակցային պայմանների ապահովումը՝ բարձրորակ կրթության գրավական» միջազգ. գիտ. նյութ., Եր., 2014, էջ 178-184:
75. Հովսեփյան Մ.Վ., Իզմիրի «Աշխատանք» պարբերականը (1910-1915 թթ.), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», **N3, 2014, էջ 37-46:**
76. Ղազախեցյան Վլ.Ն., Սուրբիայան Հ., Սկզբունքային պատմաբանը (պրոֆ. Համլետ Մալխասի Հարությունյանի 65-ամյակը), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2014, էջ 290-292:
77. Ղազախեցյան Վլ.Ն., Դաշնակցական պատանդները խորհրդային Մոսկվայում: Ուշագրավ վավերագրեր ՀՅԴ գործիչներ Հակոբ Զավրյանի և Լիպարիտ Նազարյանի ձեռքակալության վերաբերյալ, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N2, 2014, էջ 209-223:
78. Ղամբարյան Ա.Վ., ԱՄՆ պետքարտուղարի տեղակալ Վիլլիամ Ֆիլլիփսի ելույթը Հայկական հարցի շուրջ (սեպտեմբեր, 1919 թ.), Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 102-119:
79. Ղամբարյան Ա.Վ., Սուրեն Սարգսյան. «Արմենիա» պարբերականը ազատագրական գաղափարախոսության ակունքներում, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 217-221 /գրախոսական/:
80. Ղամբարյան Ա.Վ., Հայկական հարցն ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատում 1918 թ. սկզբին, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 451-454:
81. Ղարազյոզյան Ա.Հ., Դիցամոր պաշտամունքի հետքերը Հայկական լեռաշխարհի տեղանուններում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», **N3, 2014, էջ 23-31:**
82. Մախմուրյան Գ.Գ., Հայաստանի Հանրապետության անկախությունը Հայոց Ազգային խորհրդի նիստերի արձանագրություններում, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1, 2014, էջ 214-235:
83. Մախմուրյան Գ.Գ., Հայաստանն ու Անդրանիկը ԱՄՆ-ի 1917 թ. արևելյան քաղաքականության մեջ և Հայոց Այգային խորհրդը, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», **N3, 2014, էջ 323-343:**
84. Մախմուրյան Գ.Գ., Ինքնապաշտպանության կազմակերպման հարցերի քննարկումը Հայոց Ազգային խորհրդում (1917 թ. նոյեմբեր-1918 թ. հունվար), Եր., «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», N1, 2014, էջ 58-114:
85. Մախմուրյան Գ.Գ., Հովհ. Թումանյանի ելույթները Հայոց Ազգային խորհրդի և Ալեքսանդրապոլի արտակարգ խորհրդակցության նիստերում (1918 թ. ապրիլ-հուլիս), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», **N3, 2014, էջ 237-250:**
86. Մաղալյան Ա.Վ., Արցախի մելիքությունների պատմության մի քանի հարցերի շուրջ, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1, 2014, էջ 183-195:
87. Մաղալյան Ա.Վ., Արամ Տեր-Ղևոնդյան (Ծննդյան ամյակի 85-ամյակի առթիվ), Հայաստանը և արաբական աշխարհը. պատմություն և արդի խնդիրներ (Ա. Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված երիտասարդական միջազգ. գիտ. զեկ. ժող.), Եր., ՀՀ ԳԱԱ Պատմ ինստիտուտ, 2014, էջ 5-11:
88. Մաղալյան Ա.Վ., Արցախի մելիքությունների պատմության մի քանի հարցերի շուրջ, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 131-134:
89. Մարգարյան Ե.Հ., Հելլենիզմը և զելոտությունը արդի հրեական հելլենիստագիտության մեջ, Եր., Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, XXIX, 2014, էջ 289-308:
90. Մարության Ա.Յ., Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրները, հայ-թուրքական հարաբերությունները, Եր., «Գիտության աշխարհում», N1 2014, էջ 10-19:

91. Մարության Ա.Յ., Յաիր Աուրոն, Անընդունելի անտարբերություն. Միոնիզմը և Հայոց ցեղասպանությունը, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N2, 2014, էջ 195-208:
92. Մարության Ա.Յ., Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման նոր հայեցակարգի ընդունման անհրաժեշտությունը, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 454-457:
93. Մելիքյան Կ.Ռ., Տիեզերական ժողովների գումարման հարցում հայոց եկեղեցու ուրույն դիրքորոշումը (IV դ.), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2014, էջ 70-77:
94. **Մելիքյան Կ.Ռ., Սահակ Պարթևի հայրապետության շրջանը որպես հոգևոր վերածնության դարագլուխ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 31-43:**
95. Մելիքյան Վ.Հ., Ելիզավետպոլի և Շամխորի իրադարձությունները Անդրկովկասում իշխանության հիմնահարցի համատեքստում (1917 թ. նոյեմբեր-1918 թ. փետրվար), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 70-85:
96. Մելիքյան Վ.Հ., Հայկական զինական ուժի ձևավորման վճռորոշ փուլը. Հայ զինվորական միության համագումարը Երևանում (1917 թ. նոյեմբեր), Եր., «Բանբեր հայագիտության», N2-3, 2014, էջ 16- 28:
97. Մելիքյան Վ.Հ., Անդրկովկասյան Մեյմի քաղաքական կողմնորոշման փոփոխման հիմնահարցը և երկրամասի անկախության հռչակումը, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N3, էջ 105-125:
98. Մելիքյան Վ.Հ., Գեղամ Պետրոսյան, Հայաստանի Հանրապետության հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ (1918-1920 թթ.), Եր., «Հայագիտության հարցեր», N3, էջ 211-217 /գրախոսություն/:
99. Մելքոնյան Ա.Ա., 500-ամյա հայկական տպագրության քառուղիներում (պատմական ակնարկ), Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 3-12:
100. Մելքոնյան Ա.Ա., Պետրոս Հովհաննեսի Հովհաննիսյան (ծննդյան 70 և գիտամանկավարժական գործունեության 45-ամյակի առթիվ), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 230-231:
101. Մելքոնյան Ա.Ա., Առաջին աշխարհամարտ-Հայոց ցեղասպանություն. պատճառներ և հետևանքներ, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2014, էջ 3-10:
102. Մելքոնյան Ա.Ա., Ժողովրդագրական վիճակը, Հայոց պատմություն, հատոր II, միջին դարեր, գիրք II (IX դարի կես – XVII դարի առաջին կես), ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, Եր., «Զանգակ» հրատ., 2014, էջ 625-631:
103. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայ նոր ազատամարտի երգիչ Սահակ Սահակյանի ինքնատիպ գիրքը, Սահակ Սահակյան, Հայոց ազատամարտը երգերում, Եր., 2014, էջ 8-9:
104. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայ պատմագիտության խնդիրները արդի ժամանակաշրջանում, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 53-55:
105. Մելքոնյան Ա.Ա., Հրայր Գևորգյանի ուշագրավ աշխատությունը, Հրայր Գևորգյան, Եթե լռենք, քարերը կաղաղակեն, Եր., 2014, էջ 7-11:
106. Մելքոնյան Ա.Ա., Որպես նախաբան, Ճերեճեան Եղիկ, Յուրթի ճամփու կերտիչներեն, Պելյուրթ, 2014, էջ 3-5:
107. Մելքոնյան Է.Լ., Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունները, սպասումներ և իրականություն, Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները, Հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի (17-19 հոկտեմբերի, 2013 թ.) զեկուցումների ժողովածու, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2014, էջ 134-136:

108. Նազարյան Լ.Ս., «Տայք» երկրանունն ըստ արաբական աղբյուրների (Ա. Տեր-Ղևոնդյանի 85-ամյակին նվիրված երիտասարդական միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ Պատմ ինստ., 2014, էջ 36-42:
109. Շախկյան Գ.Ս., Արևմտյան Հայաստանի Երզնկա և Էրզրում քաղաքների նկարագրությունը գերմանացի ուղեգիրների աշխատություններում XIX դ., Եր., «Բանբեր Մատենադարանի», N21, 2014, էջ 75-81:
110. **Շահնազարյան Ա.Բ., Արցախի իշխանական տների էթնիկ պատկանելության աղբրեջանական նենգափոխման շուրջ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 44-57:**
111. Շահնազարյան Ա.Բ., Տաշիր-Չորագետի թագավորությունը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 127-135:
112. Շահնազարյան Ա.Բ., Տաշիր-Չորագետի թագավորության վերացումը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 211-214:
113. Շահնազարյան Ա.Բ., Առաքելյան Բ., Սոցիալ-տնտեսական կյանքի աշխուժացումը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 239-259:
114. Շահնազարյան Ա.Բ., Հայ-վրացական ուժերի պայքարը մոնղոլների դեմ, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 260-264:
115. Շահնազարյան Ա.Բ., Իրադրությունն Այսրկովկասում Ջալալ աղ-Դինի արշավանքների նախօրյակին, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 264-267:
116. Շահնազարյան Ա.Բ., Մոնղոլական երկրորդ արշավանքը և Ջաքարյան Հայաստանի նվաճումը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 272-278:
117. Շահնազարյան Ա.Բ., Հայաստանի արևմտյան և հարավային շրջանների գրավումը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 278-287:
118. Շահնազարյան Ա.Բ., Մոնղոլների սոցիալ-տնտեսական քաղաքականությունը և դրա հետևանքները, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 287-295:
119. Շահնազարյան Ա.Բ., Հայաստանը մոնղոլական կուսակալության շրջանում, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 295-297:
120. Շահնազարյան Ա.Բ., Հայաստանն Իլխանության ստեղծման, վերելքի ու թուլացման շրջանում, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XXVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 297-321:
121. Սահակյան Ռ.Օ, Բազմավաստակ գիտնականը (Էմմա Կոստանդյանի 80-ամյակի առթիվ), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2, 2014, էջ 237-239 :
122. Սահակյան Ռ.Օ., Գասպարյան Ռ.Հ., Հովհաննես Տեր-Մարտիրոսյան. Ա-Դոյի ընտանեկան արխիվից. Կինո, Եր., «Հանդես» (Գիտամեթոդական հոդվածների ժողովածու), N15, 2014, էջ 223-236:
123. Սահակյան Ռ. Օ., Առաջին համաշխարհային պատերազմի ռուս-թուրքական ռազմաճակատում ռուսական զորքերի կողմից գրավված Արևմտյան Հայաստանում գեներալ-նահանգապետության հիմնման պատմությունից (22 մայիսի 1916 թ.-27 ապրիլի 1917 թ.), Եր., Բանբեր Հայաստանի արխիվների, Գիտական ժողովածու (տարեգիրք), № 122, 2014, էջ 30-57:
124. Սարգսյան Ս.Թ., Հայկական հարցը և Հայ Սահմանադրական ռամկավարները, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N2, 2014, էջ 79-101:

125. Սարգսյան Ս.Թ., Հայ իրականության և հանրային կյանքի թերություններն ըստ «Արմենիա» պարբերականի, ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղ, Եր., «Ակունք» գիտական հոդվածների ժողովածու, N1, 2014, էջ 15-32:
126. Սարգսյան Ս.Թ., Պերճ Թերզեան-Ստեղծագործական դիմանկարի փորձ, Պատասխան Առ նր անկ է, Գահիրե, 2014, էջ 41-52:
127. Սարգսյան Ս.Թ., Պերճ Թերզեան, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2014, էջ 281-296:
128. Սարգսյան Վ., Արծրունիների մասին վկայությունները սեպագիր արձանագրություններում և միջնադարյան աղբյուրներում, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 19-30:
129. Սարուխանյան Ն.Բ., Մշակույթի նկատմամբ պետական քաղաքականության վճռորոշ դերը, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 37-46:
130. Սարուխանյան Ն.Բ., XVIII դարի 60-70-ական թթ. հայ ազատագրական շարժումները և կաթողիկոս Միսեռն Երևանցին, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2014, էջ 9-22:
131. Սվազյան Հ.Ս., Միհրանյան իշխանական տոհմը Ուտիք-Արցախյան աշխարհում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2014, էջ 9-15:
132. Սվազյան Հ.Ս., Ա.Ս. Վարդանյան. Աղվանքի պատմաաշխարհագրական քննություն, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 210-214 /գրախոսություն/:
133. Սվազյան Հ.Ս., Հայ-աղվանական եկեղեցական հարաբերությունները 6-րդ դարում, Էջմիածին, «Էջմիածին», Ա, 2014, էջ 39-54:
134. Սվազյան Հ.Ս., Քրիստոնեության մուտքն Աղվանք եւ հարակից երկրներ, Էջմիածին, «Էջմիածին», Է, 2014, էջ 86-99:
135. Սվազյան Հ.Ս., Արցախի իշխանությունը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես- XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 114-120:
136. Ստեփանյան Գ.Ս, Էդուարդ Վանիկի Պողոսյան. Անկախ պետականության հաստատման գործընթացը Հայաստանում (1990-2001 թթ.), Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1, 2014, էջ 274-276 /գրախոսական/:
137. Ստեփանյան Գ.Ս, Շամախի և Բաքու քաղաքների հայկական տպագրության պատմությունից, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 93-105:
138. Ստեփանյան Ս.Ս., Նորայր Սարուխանյան, Հայ պատմագիտությունը XIX դարում և XX դարասկզբին, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, N1, էջ 301-303:
139. Սուքիասյան Հ.Կ., Փաստաթղթեր Հայաստանի պետական կենտրոնական արխիվի հրատարակչական գործունեության մասին, Եր., «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», N1, 2014, էջ 269-281:
140. Սուքիասյան Հ.Կ., Խորհրդային Հայաստանի տարածքային կորուստների լուսաբանումը Վլադիմիր Ղազախեցյանի աշխատություններում, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, էջ 167-175:
141. Սուքիասյան Հ.Կ., Զանգեզուրի գավառի բաժանումը 1921 թվականին. Զանգեզուրում Խորհրդային Հայաստանի և Խորհրդային Ադրբեջանի միջպետական սահմանի ձևավորման պատմությունից, Եր., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N4, 2014, էջ 152-159:
142. Սուքիասյան Հ.Կ., Եկեղեցու սեփականության բռնագրավումը Խորհրդային Հայաստանում (1920 թ. դեկտեմբեր-1921 թ. փետրվար), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014, N1, էջ 95-102:
143. Սուքիասյան Հ.Կ., Հայպետհրատի հիմնադրումը և գործունեության առաջին տարիները, Հայկական տպագրությունը դարերի միջով (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2014, էջ 121-128:

144. Սուքիասյան Հ.Կ., Նորահայտ փաստաթղթեր Դերենիկ Դեմիրճյանի մասին, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 192-199
145. Սուքիասյան Հ.Կ., Երիտասարդական գիտաժողով՝ նվիրված Հայոց պատմության հիմնահարցերի աղբյուրագիտությանը, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 251-253:
146. Սուքիասյան Հ.Կ., Լեո Կամսարի նորահայտ ֆելիետոնները ՀԿ(Բ)Կ կենտկոմին ուղղված 1928 թ. սեպտեմբերի 7-ի նամակում, Եր., «Վեմ» համահայկական հանդես, N3, 2014, էջ 211-218:
147. Սուքիասյան Հ.Կ., Դ. Դեմիրճյանը եւ Առաջին Հանրապետության օրոք արվեստի գործի կազմակերպման խնդիրը, Էջմիածին, «Էջմիածին», Թ, 2014, էջ 99-104:
148. Սուքիասյան Հ.Կ., Լոռու Չեզոք գոտու պատկանելության վերաբերյալ հայ-վրացական տարածքային վեճը և ՀՄԽՀ արտաքին գործերի ժողովատուր, ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնի գիտական հոդվածների ժողովածու, Եր., 2014, էջ 250-254:
149. Սուքիասյան Հ.Կ., Հայաստանի և Վրաստանի միջև դիվանագիտական կապերի վերականգման հարցը 1918 թ. վրաց-հայկական պատերազմին հաջորդող շրջանում, Եր., Մերձավոր Արևելք. պատմություն, քաղաքականություն, մշակույթ, NIX-X, Եր., 2014, էջ 543-555:
150. Վարդանյան Գ.Վ., Երաժշտական կրթության ձևավորումը Հայաստանում, Եր., «Երաժշտական Հայաստան», N1-2, 2014, էջ 33-37:
151. Վարդանյան Վ.Ս., Բագրատունյաց թագավորության վերելքն ու հզորացումը (X դ. 30-ական թթ.-XI դ. սկիզբ), Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 46-61:
152. Վարդանյան Վ.Ս., Պետական կարգը, բանակը, եկեղեցին ու տնտեսությունը (IX դ. վերջեր-XI դ. կեսեր), Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 62-91:
153. Վարդանյան Վ.Ս., Տրոհման նախադրյալները, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 92-95:
154. Վարդանյան Վ.Ս., Վասպուրականի թագավորությունը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 95-103:
155. Վարդանյան Վ.Ս., Հայոց պետականությունը Արշակունյաց թագավորության անկումից հետո, Եր., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2014, էջ 3-18:
156. Վարդանյան Վ.Ս., Գրիգոր Նարեկացին իր դարաշրջանի լույսի ներքո, Էջմիածին, «Էջմիածին», Թ, 2014, էջ 112-118:
157. Վարդումյան Գ.Դ., Ջրի պաշտամունքը հայոց մեջ, Եր., «Գիտության աշխարհում, 2014, N3, էջ 24-31:
158. Վարդումյան Գ.Դ., Շիրակացին և «Հեթանոս» գիտնականները. «Աստղագիտական Ժառանգությունն ազգային մշակույթում». Անանիա Շիրակացու 1400-ամյակին նվիրված պատմա-աստղագիտական գիտաժողովի (2012 սեպտ. 25-26, Բյուրականի աստղադիտարան) նյութերի ժողովածու, Եր., 2014, էջ 134-141:
159. Վարդումյան Գ.Դ., Տիեզերքի վերաբերյալ պատկերացումները հայ դիցաբանության մեջ, Եր., «Գիտության աշխարհում», N2, 2014, էջ 2-9:
160. Վարդումյան Գ.Դ., Հայոց հին հավատքի անդրադարձները ներկայիս ժողովրդական տոնակարգում, Եր., «Գրականության և մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», պրակ Ե, 2014, էջ 256-264:
161. Վիրաբյան Ա.Ս., Չաքարիա Քանաքեռցու աշխատությունների աղբյուրագիտական խնդիրների շուրջ, Եր., «Պատմություն և մշակույթ», 2014, էջ 132-147:
162. Վիրաբյան Ա.Ս., Չաքարիա Քանաքեռցու երկերի հորինման հանգամանքները եւ լեզուն, Էջմիածին, «Էջմիածին», Ը, 2014, էջ 39-47:
163. Տեր-Ղևոնդյան Վ.Ա., Կիլիկիայի և Հյուսիսային Ասորիքի մասնակցությունը Ջալալ ալ-Դինի դեմ **դաշինքին**, Եր., «Բանբեր հայագիտության», N2-3, 2014, էջ 93-113:

164. Տեր-Ղևոնդյան Վ.Ա., Իշխանապետությունը և արաբական աշխարհը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 342-348:
165. Տեր-Ղևոնդյան Վ.Ա., Երզնկայի 1230 թ. ճակատամարտը և կիլիկեցիների դիրքորոշումը, Եր., «Բանբեր Մատենադարանի», N21, 2014, էջ 105-117:
166. Ութուջյան Ա.Ա., Կարսի (Վանանդի) թագավորությունը, Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 120-127:
167. Ութուջյան Ա.Ա., Հայոց պետականության վերականգնման փորձերը XV դ. 60-ական թթ., Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր., «Զանգակ» 2014, էջ 588-597:
168. Քելիշեան Վ., Սէն Աեւջատեան, Սարգիս Բերիացի, Յաղագս Աշխարհի Եւ Այլ Մասնաւոր Իրաց, Պէյրուք, «Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս», 2014, էջ 567-572 /գրախոսական/:
169. Քելիշյան Վ., 18-րդ դարի մի նորահայտ գրույց, Եր., «Բանբեր Մատենադարանի», N21, 2014, էջ 108-121:
170. Քոսյան Լ.Ս., Փաստաթղթեր 1890-ական թթ. կոտորածներից փրկված արևմտահայ գաղթականների մասին, Եր., «Հայագիտության հարցեր», N2, 2014, էջ 168-181:
171. Քոսյան Լ.Ս., 1890-ական թթ. հայկական կոտորածների արձագանքները «Մուրճ» պարբերականում, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2014, էջ 128-137:
172. Алексанян О.С., Депортация армян из Крымской АССР в годы Второй мировой войны, Актуальные проблемы истории Второй мировой войны, Сб. материалов, Респуб. Научно-практической конференции, Алматы, 2014, с. 36-43.
173. Алексанян О.С., Художественная культура армянских общин на землях Речи Посполитой: Материалы Международной научной конференции (Минск, 9-11 октября 2012), сост. и отв. ред. И.Н. Скворцов. Минск, изд. Арт Дизайн, 2013, 288 с., Եր., ՊԲՀ, N1, 2014, էջ 277-280:
174. Арутюнян К.А., Вклад армянского народа в оборону и прорыв блокады Ленинграда, освобождение Украины, Белоруссии и Прибалтики, «Великая Победа, добытая единством: к 70-летию освобождения Украины и Белоруссии от фашизма». Сборник материалов «круглых столов», приуроченных к Четвертому международному историко-культурному форуму «Великая Победа, добытая единством». Курск, 2014, с. 51-63.
175. Арутюнян К.А., «Воины-армяне в рядах защитников Москвы», «Салют-Победа! Сборник научных трудов IV Всероссийской конференции с международным участием 14 мая 2014 года г. Юрга, Кемеровская область, Томеск, 2014, с. 221-225.
176. Арутюнян К.А., «Вклад армянского народа в Победу над немецко-фашистскими захватчиками в 1941-1945 гг.», «Салют-Победа! Сборник научных трудов IV Всероссийской конференции с международным участием. 14 мая 2014 года г. Юрга, Кемеровская область, Томеск, 2014, с. 210-212
177. Арутюнян К.А., «Вклад армянского народа в оборону и прорыв блокады Ленинграда, освобождение Украины, Белоруссии и Прибалтики, «Великая Победа, добытая единством: К 70-летию освобождения Украины и Белоруссии от фашизма», Курск, 2014, с. 51-64.
178. **Վարդումյան Գ., Բոց սոլնճա Միհր – քոքրուիտել ճոքր և սքրաւճուիտի ու ճրւնիկ արմնի, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 15, 2014, ս. 3-18.**
179. Даниелян Э.Л., История Армении (соавтор). – Энциклопедия: Россия-Армения: регионы России и марзы Армении. Ер. 2010/2014, с. 616-646.
180. Магальян А.В., Фальсификация истории меликств Арцаха в азербайджанской истографии, Եր., «Բանբեր Մատենադարանի», N20, 2014, էջ 83-94.
181. Марукян А.Ц., Новые тенденции в процессе отрицания Геноцида армян (о попытках отрицания геноцида армян российскими историками М. Мейером и О. Кузнецовым), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2014, էջ 19-45:
182. Мелконян А.А., Армения в XV- XIX вв., Россия-Армения, Энциклопедия, Ер, 2014, 647-658.

183. Мелконян А.А., Кавказский фронт Первой мировой войны-Геноцид армян. причины и последствия, Ер., **Բանբեր հայագիտության**, N2, 2014, էջ 7-15:
184. Оганесян Л.Г., Западная Армения в планах Великих держав в годы Первой мировой войны, М., «Историческое пространство», N, 2014, с. 54-68.
185. Саакян Р.О, Отчет профессора В. В. Сапожникова о предварительном исследовании некоторых районов Западной Армении, завоеванных русскими войсками во время Первой мировой войны, Ер., «Պատմաբանասիրական հանդես», N1, 2014, էջ 236-245:
186. Саргсян С.Т., Газета «Армения» об отношении к крупным державам, «Регион и мир», N1-2, 2014, с. 65-71.
187. Тохатян К.С., Наскальные изображения Великой Армении: Астрономические рисунки и строения, Ер., «Գրականության և մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», արակ Ե, 2014, էջ 265-275:
188. Aglyan V.R., Dimensions of International Hierarchy in the post-Soviet space: analytical approaches and empirical reflections, Москва, Вестник РУДН, серия «Международные отношения», N3, 2014, с. 185-192.
189. Bakhchinyan A.H., The Activity of Armenian Merchants in the Context of International Trade. “Regional Routs, Regional Roots?” Cross-Border Patterns of Human Mobility in Eurasia. Edited by So Yamane, Norihiro Naganawa. Scientific Research on Innovative Areas “Comparative Research on Major regional Powers in Eurasia”. Slavic Research Center , Hokkaido University, Sapporo, March 2014, p. 23-29.
190. Danielyan E. L., Yu. Suvaryan, V. Mirzoyan, R. Hayrapetyan. **Public administration: Theory and history, Yerevan, 2011, “Gitutyun” Publishing House of the NAS RA, 2014, 300 pp., Ер., «Բանբեր հայագիտության**, N2-3, 2014, էջ 218-229 /գրախոսություն/.
191. Danielyan Ed.L., Historical Truth against Turkish Falsifications in Information Warfare, Yerevan, «21st CENTURY», N1, 2014, pp. 105-131.
192. Danielyan Ed.L., Armanu (Prunus) Armeniaca: Originated in Armenia, Yerevan, «21st CENTURY», N2, 2014, pp. 79-94.
193. Danielyan Ed.L., Ruben Safrastyan. Ottoman Empire: the Genesis of the Program of Genocide (1876-1920), Yerevan, “Zangak-97” Publishing House, 2011, 175 p., Ер., «Բանբեր հայագիտության», N 1, 2014, 238-243. /գրախոսություն/
194. Danielyan Ed.L., Armenian Civilizational Heritage Versus Turkish-Azerbaijani Falsification of History and Historical Geography, Ер., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 1, 2014, pp. 46-61.
195. Khosroeva A.R., The Assyrian Genocide as a Part of the Christian Genocide in the Ottoman Empire, The Regional Affairs (Scientific Journal), www.RegionalAffairs.wordpress.com, Zangak-97, Volume 2(5), Yerevan, 2014, pp. 16-27
196. Khosroeva A.R., The Genocidal Policy of the Ottoman Empire toward its National and Religious Minorities at the end of the 19th and early 20th Century, Annual Scientific Journal of Zorian Institute, Toronto, 2014, N 9.
197. Melkonyan A.A., Preface, Gasparyan Seda, The Armenian Genocide. A Linguocognitive Perspective, Yerevan, 2014, pp. 21-32.

Հոդվածներ, որոնք լույս են տեսել 2014 թ., բայց թվագրված են 2013 թ. և դուրս են մնացել 2013 թ. հաշվետվությունից:

- 1.Աբրահամյան Հ., Շուշիի համայնապատկերը, Ер., Մեսրոպ Մաշտոցի անվան համալսարանի Լրատու, № 2, 2013, էջ 4-14:
- 2.Ալեքսանյան Հ.Ս., Հայկական ազգային գյուղատրիտորիաներն ու շրջանները ՌՄԴԽՀ-ում, Ер., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N14, 2013, էջ 211-221:
- 3.Ալեքսանյան Հ.Ս., Հայ ազգաբնակչությունը միութենական հանրապետություններում ըստ 1959-1989 թթ. մարդահամարների տվյալների, Ер., «Սփյուռքագիտություն» տարեգիրք, 2013, էջ 44-55:

4. Բախչինյան Ա.Հ., Հայերը ՉԺՀ-ում և Ճապոնիայում 21-րդ դարի սկզբին, Եր., «Միյուոքագիտություն» տարեգիրք, 2013, էջ 56-75:
5. Բոյաջյան Հ.Ս., Պողոս Նուբար փաշան և կիլիկիահայության կողմից ապստամբություն բարձրացնելու փորձը 1913-1915 թվականներին, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N14, 2013, էջ 143-152:
6. Գինոյան Ն.Լ., Հայ մանկավարժները և գիտնականները Օսմանյան կայսրությունում (XIX դարի երկրորդ կես-XX դարի սկիզբ), Եր., «Արևելագիտության հարցեր» (Գիտական հոդվածների ժողովածու), N8, 2013, էջ 157-167:
7. Գևորգյան Զ.Հ., Կիլիկյան Հայաստանը վաղ վերածննդի դարաշրջանի գրականությունում (Ջովաննի Բոկասչո «Դեկամերոն», Ջեֆրի Չոսեր «Քենտերբերյան պատմվածքներ»), Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 14, 2013, էջ 79-89
8. Գևորգյան Մ.Հ., Բանաստեղծության պոետիկայի հարցերը Էդգար Պոլի գեղագիտության համակարգում, Նոր Գլաձորը գիտության բավիղներում (Երևանի «Գլաձոր» համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ասպիրանտների վեցերորդ գիտական նստաշրջանի հոդվածների ժողովածու), Եր., 2013, էջ 496-505:
9. Դումիկյան Ա.Վ., Գուգարաց բղջիտության նշանակությունը Մեծ Հայքի հյուսիսարևելյան սահմանների պաշտպանական համակարգում՝ XIX դարի ֆրանսիացի հայազետների մեկնությամբ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 14, 2013, էջ 58-65:
10. Երանոսյան Ն.Ս., Եգիպտոսի «Ալ-Մուքաթթամ» օրաթերթի հրապարակումները հայերի կոտորածների և հայ գաղթականների մասին (1889-1896), Եր., «Միյուոքագիտություն» տարեգիրք, 2013, էջ 97-112:
11. Խաչատրյան Կ.Հ., Բաղայան Գ., ՀՄԽՀ տարածքի և սահմանների ձևավորումը (1920 թ. Դեկտեմբեր-1922 թ. սկիզբ) + քարտեզ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, N 14, 2013, էջ 173-197:
12. Կարապետյան Ա.Հ., Աշոտ Մելքոնյան, Հայոց պատմության դասերն ու պատգամները, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 3, 2013, էջ 321-323:
13. Հայրապետյան Ա.Ս., 1853-1856 թթ. Ղրիմի (Արևելյան) պատերազմը և Ալեքսանդրապոլի գավառը, Գյումրի, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», N16, 2013, էջ 23-33:
14. Հարությունյան Մ.Գ., Իրավական նորմատիվ ակտերը՝ ազգային մշակութային արժեքների պահպանման կարևոր գործոն, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2013, էջ 108-115:
15. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Արևմտյան Հայաստանում բարենորոգումների վերաբերյալ 1914 թ. ռուս-թուրքական համաձայնագրի նշանակությունը 1895 թ. մայիսյան ծրագրի հետ համեմատության լույսի ներքո, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 119-133
16. Մաղապյան Ա.Վ., Արամ Տեր-Ղևոնդյան (ծննդյան 85-ամյակի առթիվ), Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N3, 2013, էջ 330-334:
17. Մելիքյան Կ.Ռ., Վաղ միջնադարում պետության հետ Հայոց եկեղեցու փոխհարաբերությունների որոշ առանձնահատկությունների շուրջ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 45-57:
18. Մելքոնյան Ա.Ա., Խաչատրյան Կ.Հ., Պատմության ինստիտուտ, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 5-21:
19. Սուքիասյան Հ.Կ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի անցած ուղին, Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 22-32
20. Վարդանյան Վ.Մ., Անանիա Շիրակացին՝ հայոց հոգևոր և քաղաքական ինքնուրույնության ջահակիր, Եր., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 3, 2013, էջ 9-19:

21. Վարդանյան Ա., Բուն Աղվանքի վարչական բաժանումն ըստ «Աշխարհացոյց»-ի, Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, Եր., 2013, էջ 66-78
22. Վարդույան Գ.Դ., Հին հայոց դիցապաշտական համակարգը (համառոտ ակնարկ), Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 33-44 :
23. Տեր-Ղևոնդյան Վ.Ա., Բոզոյան Ա., Կլոդ Մուրաֆյան, Մերձավոր Արևելքի Հայաստանը (ԺԱ-ԺԴ դարեր), հտ. Ա-Բ, Փարիզ, Լե Բել Լետոռը, 2012 734+408 էջ, Եր., «Բանբեր հայագիտության», N1, 2013, էջ 145-152 /գրախոսական/:
24. Քոսյան Լ.Ս., Համիդյան ջարդերից փրկված արևմտահայ փախստականները Էջմիածնի գավառում (1890-ական թթ. երկրորդ կես), Եր., Հայոց պատմության հարցեր: Գիտական հոդվածների ժողովածու, № 14, 2013, էջ 107-118
25. Хачатрян К.Г., Презентация сборника статей и материалов «Из истории армяно-украинских, венгерских и молдавских отношений», Художественная культура армянских общин на землях Речи Посполитой: Материалы Международной научной конференции (Минск, 9-11 октября 2012), сост. и отв. ред. И.Н. Скворцов, Минск, изд. Арт Дизайн, 2013, с. 109-114
6. Տնօրեն՝ թղթ. անդ. Ա. Մելքոնյան
 Փոխտնօրեն՝ պ.գ.թ. Կ. Խաչատրյան
 Գիտ. քարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան
 1) Էլեկտրոնային փոստ՝ history@sci.am և patminst@sci.am
 Կայքէջ՝ www.academhistory.am
 2) Մասնագիտական խորհուրդ 004՝ «Հայոց պատմություն»
 Նախագահ՝ թղթ. անդ. Ա. Մելքոնյան, գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան:
7. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ՝
 ա/ մինչև 35 տարեկան քանի գիտնականներ, այդ թվում կանայք, զբաղեցնում են ղեկավար պաշտոններ -
 բ/ աշխատանքի է ընդունվել երեք երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ մեկ, ազատվել է --- երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ ---
 գ/ մինչև 35՝ 15 գիտաշխատող, 35-ից 60՝ 48 գիտաշխատող, 60-ից ավելի տարիքի գիտաշխատողների թվաքանակը՝ 22:
8. Պատշտպանվել են 1 դոկտորական (խորհրդում ընդունվել է բացասական որոշում) և 10 թեկնածուական ատենախոսություններ
9. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին (ազգանուն, անուն, հայրանուն, պարգևը)
 Ա.Մելքոնյանը պարգևատրվել է Երևանի քաղաքապետարանի «Արգիշտի Առաջին» հուշամեդալով, Ս. Սարգսյանը՝ «Հայկաշեն Ուզունյան» մրցանակով
10. Գիտության և կրթության ոլորտում համագործակցությունը ՀՀ բուհերի և այլ կազմակերպությունների հետ՝ համատեղողների թվաքանակը՝ 23, այդ թվում՝
 ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական կենտրոն (Մագիստրատուրա) - 10
 ԵՊՀ - 9
 Մատենադարան-1
 Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան - 1
 Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի հենակետային վարժարան - 1
 Ռուս-հայ (Սլավոնական) համալսարան - 2
 Գավառի պետական համալսարան - 2
 Երևանի «Գլաձոր» համալսարան - 3
 Երևանի Հյուսիսային համալսարան - 1
 Գորիսի պետական համալսարան - 2
 ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիր - 1

Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտ-1
 Լրաբեր հասարակական գիտությունների -1
 «ՎԷՄ» համահայկական հանդես -1
 Բանբեր հայագիտության միջազգային հանդես-1
 «Այբ» ավագ դպրոց -1
 Գեղարքունիքի մարզի Գեղամավանի Ա. Աբրահամյանի անվան միջնակարգ դպրոց - 1
 Հայաստանի Հանրային ռադիո-1

Հայաստանի ազգային արխիվի, ԵՊՀ-ի, Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի և Կրթության ազգային ինստիտուտի հետ Հիմնական և ավագ դպրոցների համար դասագրքերի հրատարակություն
 ՀՀ Սփյուռքի նախարարության հետ գրքի շնորհանդես
 «Արցախի մելիքների ժառանգներ» հասարակական կազմակերպության հետ գիտաժողով
 11. Տեղեկություն համատեղ միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին - չկա:

Աղյուսակ 1 /չկա/

Արտոնագրային ցուցանիշներ

N	Կազմակերպություն	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացված արտոնագրերի թիվը
1	2	3	4	5

Աղյուսակ 2

2014 թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալներ

Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)			
	Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային 3 թեմա	Թեմատիկ 1 թեմա	Տնտ. պայմանագրեր
ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	17.200,0	139.425,1	4500,0	---

Աղյուսակ 3

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական միջոցառումները

N	Միջոցառման անվանումը	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			Ընդամենը	այդ թվում արտ. երկրներից
1	Հանդիպում Արցախյան ազատագրական պատերազմի ակտիվ մասնակից, Ստեփանակերտի 366-րդ գվարդիական մեքենայացված գնդի հրամանատարի տեղակալ, ՌԴ Տյոմենի մարզի Կուրգայի համալսարանի դոցենտ, պ.գ.թ., գնդապետ Վլադիմիր Պոնոմորյովի հետ:	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 4.02.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	75	3
2	Արմեն Մարուքյանի «Հայոց ցեղասպանության հետևանքների հաղթահարման հիմնախնդիրներն ու պատմախրավական հիմնավորումները» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 18.04.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	85	
3	ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ առաջատար գիտաշխատող, պ.գ.թ. Ռուբեն Հենրիկի Գասպարյանի «Հողվածների և հրապարակումների ժողովածու»-ի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 23.06.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	95	

4	ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ XXXV ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ. Հայոց պատմության հիմնահարցերի աղբյուրագիտություն	ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողովների տուն (ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Արզակյան) 11-13.07.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	15	
5	ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ գլխավոր գիտաշխատող, պ.գ.դ. Էմմա Կոստանոյանի 80- ամյակին նվիրված միջոցառում	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 25.07.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	100	
6	Լիբանանահայ հասարակական- քաղաքական գործիչ, պատմաբան Եղիկ Ջերեջյանի «Յաւերժի Ճամբու Կերտիչներէն» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 17.09.2014 թ., ՀՀ Սփյուռքի նախարարություն, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	95	10
7	Արմեն Մարուքյանի «Հայոց ցեղասպանության գործով Միջազգային դատարան դիմելու հիմքերն ու հնարավորություննե րը» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 11.11.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	90	
8	«Արցախի մելիքների և հոգևորականության Գանձասարի գաղտնի ժողովի 300- ամյակի նշանակությունը հայ ազատագրական պայքարի պատմության մեջ» խորգրով գիտաժողով	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ 15.12.2014 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ «Արցախի մելիքների ժառանգներ» հասարակական կազմակերպություն	3	

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատակիցների արտասահման, այդ թվում ԱՊՀ-անդամ երկրներ, կատարած գործուղումները

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	Գերմանիա (Լայպցիգ)		1	
2		ՌԴ (Մոսկվա, Կուրսկ, Ստավրոպոլ, Պյատիգորսկ)	10	1	3
3		ԱՄՆ		1	
4		Իտալիա (Պալերմո)			1
5		Պորտուգալիա (Լիսաբոն)	1		
6		Անգլիա (Լոնդոն)	1		
7		Շվեյցարիա (Ժնև)			1
8		Գերմանիա (Լայպցիգ)	1		
9		Լիբանան (Բեյրութ)			1
10		Իրան (Թեհրան)	1		
11		Վրաստան (Թբիլիսի)			2

Արտասահմանյան գիտնականների ընդունելություն ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	Ֆրանսիա			2
2		ԱՄՆ		1	1
3		ՌԴ	2	1	

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի միջազգային դրամաշնորհներ

N	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինասավորման ծավալը (\$, €, դր., րԿ.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2014 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2014 թ. ֆինանսավորման ծավալները

N	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտառժույթ (\$, €, րԿ.)	արժույթի կուրսը	ԾԾ դրամ
1	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	175.179,5	1.661,5	----	----	----

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատողների 2014 թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

N	Կազմակերպությունը	Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր		Ուսումնական ձեռնարկներ, դասագրքեր		Հոդվածներ, զեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	Պատմության ինստիտուտ	31		10		222	18		

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ասպիրանտների թվաքանակը

Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակը (այդ թվում կանայք) առ 01.01.2015 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում կանայք)	
	ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
Պատմության ինստիտուտ	2	4	1	---

Տվյալներ ՀՀ ԲՈՀ-ի Հայոց պատմության 004 մասնագիտացված գիտական խորհուրդի վերաբերյալ

Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահ, գիտքարտուղար (գիտ. աստիճան, անուն, ազգանուն)	2014 թ. ինստիտուտի աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
				դոկտորական	թեկնածուական
Պատմության ինստիտուտ	004	Է.00.01 (Հայոց պատմություն) Է.00.05 (Պատմագրություն, աղբյուրագիտություն)	պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Ա. Մելքոնյան պ.գ.թ., դոցենտ Հ. Մուրադյան		

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներ առ 01.01.2014 թ.

№	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
	Պատմության ինստիտուտ	116	85	2	2	22	45

Ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ

Ա.Ա. Մելքոնյան

Ինստիտուտի գիտքարտուղար, պ.գ.թ., դոցենտ

Հ.Ղ. Մուրադյան

О Т Ч Е Т
об основных результатах
научной и научно-организационной деятельности
института истории НАН РА за 2014 г.

1. Опубликована вторая книга второго тома академического многотомника “История Армении”, которая включает средневековую эпоху с первой половины IX в. до первой половины XII в. Книга освещает проблемы царства Багратуни, политики Византии в отношении Армении, турок-сельджуков и монгольского владычества, княжества Закарян и других княжеских родов, Киликийского армянского государства, освободительной борьбы XVI-XVII вв, армянских колоний, социально-экономического положения, культуры данного периода и т.д. Книга изложена на основе богатого материала армянских и иностранных первоисточников и многостороннего использования научной литературы.

В рамках темы “Этапы развития государственности в Армении (с древнейших времен до 1918 г.) (руководитель член-корреспондент НАН РА А. Мелконян) **изучены жизнь и деятельность известного деятеля Социал-демократической Гнчакской партии Пармаза (Матевоса Саркисяна) и его соратников, осужденных на смертную казнь через повешение судом младотурков 2-15 июня 1915 г.**

В рамках темы “Армения и армяне в новейший период. Армянский вопрос” (руководитель к.и.н. Карен Хачатрян) **на концептуальном уровне были изучены историко-правовые обоснования и проблемы преодоления последствий Геноцида армян. Путем сопоставления международно-правовых норм и исторических фактов сделана попытка выявления проблемы преодоления последствий Геноцида армян, определения историко-правовых основ и возможностей их преодоления, оснований и возможностей обращения в Международный суд по делу Геноцида армян.**

Впервые в армянской историографии была изучена проблема участия армян Джавахка (в основном Ахалкалакского района) в Великой Отечественной войне (1941-1945).

Особое внимание обращено подвигам джавахкских армян, удостоенных звания героя Советского Союза, награжденных Орденом Славы Третьей степени и удостоенных званий генерала и адмирала, а также освещению героического труда трудящихся тыла в годы войны.

В рамках темы “Историковедение и источниковедение” (руководитель к.и.н. А. Шахназарян) издан перевод “Истории” известного византийского историографа Микаеля Атталиатеса (вторая половина XI в.). Данный византийский первоисточник, имеет важное значение не только для изучения истории Византийской империи, но и соседних стран, сельджукских нашествий и завоеваний, событий, написанными очевидцем и знатоком.

Была исследована жизнь и общественно-политическая деятельность приверженца армянской национально-освободительной борьбы 80-х годов XIX в. Мкртича Португальяна и подчеркнута

значение его политической периодической газеты “Армения” в формировании национально-освободительной идеологии и в превращении ее в собственность народа.

Было изучено важное значение для армянской историографии и источниковедения арменоведческих исследований во Франции XIX в., включающих проблемы исторической географии, истории культуры и цивилизации, историко-философской и историко-религиозных областей армянской истории древнего и раннего средневековья.

2. Результаты, полученные на основе базового финансирования:

В рамках темы “Этапы развития государственности в Армении (с древнейших времен до 1918 г.)” (руководитель член-корр. НАН РА Ашот Мелконян) изданы:

- Монография к.и.н. Е. Маргаряна “Мигризм в политической и религиозно-духовной жизни древнего мира. Коммагене, Цопк, Армения, Рим”, в которой впервые в отечественной историографии рассмотрена политическая история страны Коммагене. Борьба Ервандитов Коммагене за независимость и культурную самостоятельность раскрывается исходя не из позиций римского империализма, а из приоритетов страны Коммагене, Армении и других эллинистических стран региона. Первый раз вводятся в оборот понятия восточноэллинистические и римские цивилизные “Номоси”, а история страны Коммагене впервые рассматривается в контексте Приевфратской пограничной коммуникационной полосы.

- Научный труд Абраама епископа Мкртчяна “Сюникский митрополитический престол времен владствования Орбелианов”, “Сюникский митрополитический престол в период правления Орбелианов” в котором на широкой источниковедческой и историографической основе представлена история Сюникского престола времен духовных деятелей Орбелианов. Деятельность Орбелианов в Сюнике является одной из светлых страниц истории Армении и Армянской Церкви.

- Монография к.и.н. А. Акопова “Тайк: административно-демографическая картина с XVI века по первое тридцатилетие XI-го века.”. В научном труде представлены распределенные между губерниями Карс, Ахалцих и Эрзрум административные деления Тайка, этнодемографические сдвиги и другие проблемы. Особое внимание уделено причинам и процессу распространения халкедонизма в среде армян Тайка.

- Монография к.и.н. Р. Гаспаряна “Сборник статей и публикаций” в которой рассматривается трагическая история армян Киликии с конца XIX в. до начала XX в. В монографии представлены антиармянская политика Абдул Гамида II, правительства младотурков и прямого наследника их политики М. Кемалю. Рассматриваются социально-экономическая жизнь Киликии, деятельность национальных партий, погромы 1909 г., Мец егерн (Геноцид) 1915-1916 гг., события 1918-1921 гг. Особое внимание уделено самообороне киликийского армянства и ее героической борьбе.

- Книга к.и.н., проф. В. Туныяна “Пристрастие Азербайджана к истории Армении: мифы и реалии”. Исследование критически раскрывает этнократические мифы азербайджанских историков, касающиеся

истории армянского народа и Армении, отражающие установки правящего режима Азербайджана. Обращено внимание на манипуляцию историческими методами общественного сознания азербайджанских масс, путем искажения и фальсификаций исторических фактов, когда мифотворчество становится основой внешней политики. Преимущественное внимание уделено формируемым мифам и историческим реалиям, чтобы каждый желающий мог составить представление о манипуляции исторического развития армянского народа и пропагандистских изысках азербайджанских историков.

В рамках темы “Армения и армяне в новейший период. Армянский вопрос” (руководитель к.и.н Карен Хачатрян) опубликованы:

- Научный труд к.и.н. А. Акопяна “Проблемы внутривластной жизни Арм. ССР в 1921 г. в армянской историографии”. В книге проводится научно-исторический анализ широкого спектра важнейших вопросов внутривластной жизни Советской Армении 1921 г. - Февральское восстание, Зангезурские события, переход от “Военного коммунизма” к Нэп-у, государственное строительство, вопросы независимости Арм. ССР, упразднение политических партий и т.д.

На основе аналитического подхода, в соответствии с современными исследовательскими требованиями исторической науки, по рассматриваемым вопросам представлены научные подходы историков трех групп: авторов советского и постсоветского периодов, а также армянской диаспоры. Дается оценка этих работ и, одновременно, раскрываются и рассматриваются недостатки и упущения, допущенные в них.

- Сборник документов и материалов “Деятельность Комитета Английской Помощи (Англком) в Армении в 1920-х гг.” (составитель и автор вступительной части к.и.н. С. Аветисян в котором рассматриваются гуманитарные аспекты, вопросы содержания армянских сирот комитетом Английской Помощи, взаимоотношения Комитета и советских властей, а также сотрудничество с Америкой и Обществом Красного Креста Армении.

- Монография к.и.н. В. Караханяна “Взаимоотношения государственных деятелей СССР с Галустом Кюлпенкяном” рассматривает взаимоотношения государственных деятелей СССР и Кюлпенкяна в конце 1920 и в начале 1930 гг., а также экономическое сотрудничество Г. Кюлпенкяна с СССР и другие вопросы.

- В монографии к.и.н. К. Арутюняна “Участие сынов армянского народа в Курской битве (5 июля-23 августа 1943 г.)” впервые на русском языке отдельной книгой освещалось участие воинов-армян в Курской битве в годы Великой Отечественной войны Советского Союза (1941-1945). На основе нововыявленных архивных документов из Центрального архива Министерства обороны России, вкратце раскрыта роль воинов-армян в победе в исторической битве, показаны их героические подвиги как на разных фронтах первого периода Великой Отечественной до Курской битвы, так и в сражении на Курской дуге.

В рамках темы “Историкология и источниковедение” (руководитель к.и.н. А. Шахназарян) издана книга М. Карапетяна “Участие армян в Первой мировой войне (1914-1918 гг.)”, в котором

впервые освещаются позиция армянских общественно-политических кругов в Первой мировой войне, а также участие армян в войне. В книге публикуются документы и материалы, отражающие деятельность воинов-армян в изучаемый период, а также редкие фотографии воинов армян-участников Первой мировой войны.

Институт истории НАН РА опубликовал следующие сборники научных работ:

- 14-й том сборника научных статей “Вопросы истории Армянского народа”. На широкой источниковедческой основе освещается целый ряд проблем древней истории Армении, средневековья, нового и новейшего периода. Статьи были прослушаны в качестве докладов на 34-ой сессии молодых научных сотрудников Института истории НАН РА, посвященной 70-летию Института истории.

- “Армения и арабский мир. История и вопросы современности” - сборник материалов международной научной конференции, в который включены доклады молодых ученых Института истории НАН РА, принявших участие в научной конференции, посвященной 85-летию историка-востоковеда Арама Тер-Гевондяна, состоявшейся в Ереване и Цахкадзоре с 1-го по 3 ноября 1013 г.

- “Армянская печать через века” - сборник статей, в который включены доклады, представленные на научной конференции, организованной Институтом истории, проходившей 25-ого декабря 2012 г. в Ереване, а с 13-го по 14 января в Агверане.

3. Результаты, полученные тематическим финансированием:

В рамках темы “Территориально – пограничные потери Советской Армении и НКАО в 1920-1930 гг.” (руководитель к.и.н. К. Хачатрян) опубликованы две статьи и одна карта. В написанной, в соавторстве К. Хачатряна и Г. Бадаляна, статье показано какие территории, согласно Ереванскому армяно-русскому соглашению от 2-го декабря 1920 г., должны были входить в состав Армянской ССР. Обосновано, что по соглашению территория Советской Армении должна была составить 43.000 кв. км, а уже в 1922 г., после территориальных потерь начала 1921 г., она составила всего 32.000-33.000 кв. км.

В статье А. Сукиасяна рассматриваются разные аспекты армяно-грузинских территориальных споров 1920-1921 гг. касательно принадлежности Лорийской Нейтральной зоны. Рассматриваются варианты решений и деятельность Народного комиссариата иностранных дел Арм. ССР в этом процессе.

4. Прикладных разработок нет.

Директор института,

Член-корр. НАН РА

А.А. Мелконян

Ученый секретарь,

к. и. н., доцент

А. Г. Мурадян

ANNUAL REPORT

on the Main Results of the Scientific and Scientific-Organizational Activities of the Institute of History of
NAS RA for 2014

1. The second book of the second volume of the academic multivolume “The history of Armenian people” was published in 2014. The book covers a large period of the Middle Ages, from the half of the IX century to the half of the XVII century. The key subjects of the work concern the problems of the Bagratids’ kingdom; the Byzantine policy against Armenia; Turkish Seljukid and the Mongol rule in Armenia; both the Zakarids’ princedoms and the other princely houses; the Armenian kingdom of Cilicia; the struggle for freedom in the XVI-XVII centuries; the Armenian colonies; the socio-economic and cultural history of the time under discussion etc. The book is the result of exhaustive investigations of both the Armenian and foreign substantial sources and academic literature.

“The stages of development of the statehood in Armenia” (scientific supervisor-A. Melkonyan, a correspondent member of NAS RA) within the frames are investigated the life and activities of the eminent figure of the Social-democrat hunchakist party Paramaz (Matevos Sargsyan) and his comrades-in-arms, who were sentenced to the hanging death by the decision of the young Turkish court on 2/15 1915.

The key problems of overcoming the issues of the Armenian Genocide and its historico-juridical grounds are explored upon the conceptual level within the frames of the theme “The Armenia and Armenians in the modern times. Armenian question” (sci. sup. K. Khachatryan, Ph.D.). An attempt is made to bring to light the problems of overcoming the issues of the Armenian Genocide and to outline the historico-juridical grounds and possibilities of the said issues, juxtaposing the historical facts with the international juridical norms and principles. A serious attention is paid to the basis and possibilities of applying to international court on the case of Armenian Genocide.

The problem of participation of Armenians from the Javakhk (greatly from Akhalkalak) in the Great patriotic war (1941-1945) is explored for the first time in the Armenian historiography. Serious attention is paid especially to acts of courage from Armenians of Javakhk who had deserved the title of general and admiral as well as the Soviet Union’s hero, being awarded for the Hall of Honour in all three ranks. Besides, one has shown the heroism of workers in the rear.

The complete translation of “The History” by the eminent Byzantine historiographer of the second half of the XI century Mikael Attaliates is published within the frames of the theme “Source study and historiography” (sci. sup. A. Shahnazaryan, Ph. D.). This composition is one of the Byzantine sources about not only the Byzantine empire of the XI century but also the neighboring countries and the Seljuk raids and conquests, being written by an eye- and ear-witness of events.

The role of the life and socio-political activity of the devoted figure of the Armenian national liberation struggle Mkrtych Portugalyan as well as the significance of the latter’s “nurse child”, the firstborn of the Armenian political press “Armenia” in the procedure of processing the national-liberation’s ideology and making this ideology the property of the people are also investigated.

The significance of researching the problems concerning the spheres of Armenian history of the ancient and early medieval periods, explored in the frames of the XIX century French Armenology; the historical geography, the cultural and civilizational as well as the historico-philosophical and historico-religious matters for Armenian source studies and historiography is investigated.

4. The applied working out (no).

Director of the Institute of History,
Correspondent Member of NAS RA

A. A. Melkonyan

Scientific Secretary of the Institute of History,
Candidate of History, associate professor

A. Gh. Muradyan